

Solomon Marcus

RĂNI DESCHISE

6

– EU DOAR ÎNTREB –

Colecția *Distinguo*

Spandugino

SUMAR

Notă editorială

de Lavinia Spandonide..... 15

Cuvânt înainte

de Mihai Dinu 23

Atenție la cuvintele-cheie!

Tribuna învățământului, 30 ianuarie 2013..... 31

Umblând prin târg

Revista *Curtea de la Argeș*,
februarie 2013 38

Interviu cu Al. D. Funduianu

Revista *Hyperion*, februarie 2013 44

Roata norocului. George Virgil Stoenescu

Banca Națională a României, 21 februarie 2013 59

Cuvânt rostit cu ocazia

Olimpiadei Naționale de Lingvistică

București, martie 2013 72

Mihai Pop, o prezență plină de lumină

Interviu de Rucsandra Pop și Lavinia Costache,
Facultatea de Litere, Brașov, martie 2013 80

Zile incandescente

Tribuna învățământului, 8 aprilie 2013 91

Valorile se află în suferință.

Cuvânt rostit cu ocazia lansării volumului

Valorile angajaților români de Dorin Bodea

Libraria Cărturești Verona, 15 aprilie 2013 97

Cuvânt rostit cu ocazia lansării volumelor

Mai mult decât vindecarea și Imunoslăbire,

autor Dominique Rueff

UMF „Carol Davila” București, 17 aprilie 2013 101

Retrospectiva participării la Salonul de Carte

de la Paris – O experiență umană de neuitat

Fundatiaspandugino.ro, 22-25 aprilie 2013 103

Cuvânt rostit cu ocazia

Concursului „Plus Minus Poezie”

Focșani, aprilie 2013 106

Slogane înșelătoare, priviri proaspete

Convorbiri Literare, Iași, aprilie 2013 118

Neînțelegere, confuzie și derută în politica cercetării
Contributors.ro, 1 mai 2013 135

**Despre bucurie. Jocul trebuie să fie valorificat
 în acte de învățare și de creație**
Revista Galleria, Liceul Teoretic „Vasile Alecsandri”
 din Iași, nr. 10, ianuarie-mai 2013
 Interviu de Ruxandra Nechifor și Mona Coțofan 233

**Rănilor deschise ale României. Interviu cu Adrian Ursu
 în cadrul emisiunii „Secvențial”**
Antena 3, București, 19 mai 2013 239

Interviu susținut la TVR 3 Cluj – Proiect România
TVR 3 Cluj, 24 mai 2013..... 252

**O lectură în cheie junimistă a istoriei
 revistei *Secolul 20/21***
Revista Secolul 20/21, mai 2013..... 266

**Interviu cu Sebastian Drăgan în cadrul emisiunii
 „Agenția de Cultură”**
MDI TV, Târgoviște, mai 2013 270

Alfabetizarea digitală și amintirea lui Moisi
Tribuna învățământului, iunie 2013..... 281

**Mesaj transmis cu ocazia Simpozionului
organizat de Federația Română de Șah**

Aula Bibliotecii Academiei Române, 4 iunie 2013 284

Eu doar întreb

Interviu cu Daniel Cristea-Enache, 19 iunie 2013 286

150 de ani de matematică universitară bucureșteană

Revista *Curtea de la Argeș*, nr. 8 (33), august 2013 291

La Colocviul Doinaș

Aula Bibliotecii Academiei Române, august 2013 297

**Mesaj către Congresul Asociației Generale
a Învățătorilor**

Slatina, Olt, 21-23 august 2013 299

Îl ascultam pe Enescu la repetiții, la Ateneu

Interviu cu Corina Zorzor, *Adevărul*, 10 septembrie 2013 ... 300

Se va putea vindeca România?

Interviu în cadrul emisiunii „Răspuns direct”

Olt TV, Slatina, 22 august 2013 306

150 de ani de la înființarea Școlii Superioare de Științe

Facultatea de Matematică, Universitatea din București,

29 august 2013 324

Trei provocări

Tribuna învățământului, 16 septembrie 2013 333

Poezia și matematica, surori în aceeași paradigmă culturală

Interviu cu Alexandru Bantoș. Revista *Limba Română*,
nr. 7-8, anul XXIII, 2013 341

Basarabia care ne doare

Conferință organizată de Asociația „Conștiința”,
Ploiești, 19 septembrie 2013 354

Cuvânt rostit în cadrul emisiunii „Reporterii realității”

Realitatea TV, 28 septembrie 2013 363

Discurs susținut cu ocazia dezbaterii organizate de *Evenimentul Zilei*

Hotel Ibis, 8 octombrie 2013 377

„Prin cultură spre libertate”

TVR 3 Cluj, 8 octombrie 2013 388

Provocarea culturii. Dezbateră moderată de Horea Poenar

TVR 3 Cluj, 28 octombrie 2013 406

Mass-media, în culpă

Tribuna învățământului, 30 octombrie 2013 429

Cuvânt rostit la Concursul Național „Ion Barbu”

Călărași, 1 noiembrie 2013 431

Cuvânt rostit cu ocazia lansării volumului

Răni deschise 3

Gaudeamus, 22 noiembrie 2013 450

Transdisciplinaritatea în educație

Școala Gimnazială de Excelență „Sfânta Muceniță

Filoteea”, Pitești, 26 noiembrie 2013..... 459

Sunt brăilean

Muzeul Brăilei, 29 noiembrie 2013 475

Cuvânt rostit cu ocazia zilei Colegiului Național

„Ferdinand I”: Răul care ne înconjoară.

Îl vedem? Îl diagnosticăm? Acționăm?

Bacău, 1 decembrie 2013 493

Trebuie să fii întotdeauna pregătit,

pentru că altfel s-ar putea să nu vinzi

Ziarul Ceahlăul, 5 decembrie 2013 520

Educația, un pariu pierdut?

Est TV, Piatra Neamț, „Subiectul Zilei”,

7 decembrie 2013 523

Cuvânt rostit cu ocazia sesiunii organizate

la Ministerul Tineretului: „Educația computațională”

București, 17 decembrie 2013 531

Interviu cu Sorina Mocanu

Revista *Litera-ART* a Școlii Gimnaziale 190,

decembrie 2013 537

De unde pornim?

Revista *Perspective*, decembrie 2013 544

Inedit, despre Ion Barbu și Tudor Arghezi

Ziarul *Ceahlăul*, 12 decembrie 2013 558

Cuvânt rostit pe marginea *Scrierilor* lui C. D. Zeletin:

„Pe aceeași lungime de undă”

Viața medicală, decembrie 2013 561

Transdisciplinaritatea – frontieră educațională pentru viață

Revista Școlii Gimnaziale de Excelență

„Sfânta Muceniță Filotea”, Pitești,

decembrie 2013 565

Atenție la cuvintele-cheie!

Tribuna învățământului, 30 ianuarie 2013

22 ianuarie 2013. O zi cu totul atipică pentru această perioadă a anului. Fără frig, fără zăpadă, fără vânt, într-o ambianță plăcută a unui hotel din București. Am dat curs invitației de a participa la o discuție organizată de Societatea Academică Română, pe tema *Sistemul românesc de asigurare a calității educației preuniversitare. Putem reforma formele fără fond?* Iată o întrebare gravă care revine în diverse variante echivalente, de foarte multă vreme. De aproape 60 de ani particip la astfel de dezbatări, care uneori plictisesc, dar alteori impresionează prin observații și idei inteligente. Întrebarea pe care mi-o pun este de neocolit: cum se face că un efort intelectual atât de insistent al unor organizații naționale și internaționale, un efort cu o istorie impresionantă, rămâne fără efect semnificativ în desfășurarea cotidiană a actului educațional? Cum se explică faptul că scenariul profesor-elev, programele și manualele școlare rezistă pe vechile poziții, ignorând efortul atâtor oameni, de cele mai multe ori bine intenționați? Cum se face că trăim într-o lume cu

multe manifestări de vulgaritate, de violență, de incultură, expresie clară a eșecului educațional? Ce verigi intermediare lipsesc? Ce impediment ascuns sabotează ameliorarea procesului educațional?

Ni s-au distribuit anumite documente, pe care le-am examinat, subliniind cuvintele-cheie. Pe unele le vedeți chiar în titlul manifestării: *calitatea educației și reforma formelor fără fond*. La acestea vom adăuga: *furnizarea de servicii educaționale, abilități cognitive, performanța actorilor implicați în sistemul educațional, gestionare, competențe asimilate*. Această opțiune pentru metafore comerciale și teatrale, într-un fel frumoasă și capabilă, face mai intuitivă prezentarea activității educaționale. Este totuși un factor de risc, deoarece falsifică natura reală a educației, ale cărei analogii de livrare a mărfurilor utilitare nu funcționează decât parțial, de fapt ratează ceea ce este esențial în educație.

Odată fixate aceste cuvinte-cheie, un adevărat sistem de metafore care impune un anumit mod de a privi educația, o întreagă birocratie educațională prinde viață sub denumiri precum: *Serviciul de Asigurare a Calității, Comisia de Evaluare și de Asigurare a Calității*, și nu în ultimul rând *Agencia Română de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar*, care gestionează evaluarea serviciilor educaționale.

O anumită inerție ne îndeamnă să acceptăm această abordare, acest „sistem de axiome”. Dar prind oare aceste

axiome esența a ceea ce ar trebui să fie educația astăzi? Nu cumva, înainte de a ne întreba care este *calitatea* educației, cum se face *evaluarea* ei, ar trebui să ne întrebăm, măcar din când în când, care este *obiectul* educației? Nu cumva *finanțarea* educației poate fi anihilată de o nefericită definire a obiectului ei? La toate aceste întrebări, răspunsul este afirmativ. De aici rezultă că instituțiile enumerate mai sus pot fi neutralizate în acțiunea lor de o nefericită înțelegere a obiectului educației. Să fie oare asimilarea de cunoștințe și de abilități cognitive esența educației? Nicidecum. Pentru a ne orienta, să ne întrebăm mai întâi care sunt nevoile fundamentale ale copilului și ale adolescentului? Care sunt drepturile sale fundamentale? La ce solicitări ale lumii de azi și de mâine vor trebui ei să răspundă?

Copiii și adolescenții nu conștientizează încă nevoile lor nemateriale și nu au posibilitatea de a le exprima. Trebuie ca noi, adulții, să-i observăm cu atenție și să facem lista nevoilor lor. O nevoie fundamentală a copilului, a adolescentului de azi este aceea de a înțelege lumea și de a se înțelege pe sine. *A înțelege* este mai semnificativ decât *a cunoaște*, *a asimila cunoștințe*, deoarece oamenii, și în mod special copiii își însușesc și reproduc multe cunoștințe pe care nu le înțeleg și nici nu-și dau seama că nu le înțeleg. Aceste cunoștințe pot fi reproduse, livrate examinatorului, care, de cele mai multe ori, consideră că

reproducerea lor dovedește înțelegerea lor. Așa-numitele *abilități cognitive* revin, de cele mai multe ori, la însușirea de *procedee, formule, secvențe de operații*, care și ele pot fi *aplicate și reproduse* fără a fi *înțelese*, așa cum orice utilizator al unui telefon mobil se descurcă folosind un procedeu, o secvență de operații a căror motivare, de cele mai multe ori, nu o înțelege. Numai înțelegerea este o garanție a cunoașterii autentice; *numai înțelegând primești ca recompensă o stare de plăcere, de bucurie*. Ajungem, astfel, la o altă nevoie fundamentală a copilului și a adolescentului: *nevoia de a corela efortul cu recompensa*. Aceasta din urmă fiind tocmai plăcerea, bucuria la care ne-am referit. Dar pentru ca aceasta să se întâmple, este necesar să se respecte un drept fundamental al copilului și al adolescentului, dreptul de a pretinde să i se livreze un discurs nu doar inteligibil, ci și interesant. Unele manuale școlare încalcă grav acest drept al potențialilor cititori, dintre care mulți vor căuta să-și păstreze în memorie lucruri pe care nu le-au înțeles sau nu i-a interesat, dar vor face aceasta cu prețul unei traume. Acumularea unor situații de acest fel are consecințe care duc uneori la stres, alteori chiar la abandonul școlar. Nu poți livra cu succes anumite cunoștințe dacă nu ai pregătit în prealabil nevoia de ele. Riști să furnizezi enunțuri care nu răspund la nicio întrebare, și aceasta este situația când școlarii sunt datori să își însușească foarte multe informații.

Dreptul de a pune întrebări atunci când nu înțelege, sau când nu este de acord, sau când nu vede interesul, motivația unui anumit lucru nu numai că trebuie respectate, dar trebuie să fie educate și stimulate. Tot în această ordine de idei intră și dreptul copilului și adolescentului de a se mișca în libertate, cu corpul său și/sau cu gândirea sa, de a comite greșeli și de a eșua în tentativele sale. Familia și școala instaurează, de multe ori, o stare de spirit care acordă greșelii și eșecului un statut general de infracțiune, de păcat, ignorându-se faptul că drumul spre capacitatea de *a gândi cu capul tău* trece inevitabil prin greșeli și prin ratări. Pe acest statut general negativ se construiesc și baremurile de evaluare. Iată cum *calitatea și evaluarea* în educație se pot plasa pe o direcție nefericită, atunci când nu se acordă atenția cuvenită *obiectului* educației. Să încercăm să formulăm acest obiect: *Educația urmărește formarea unor capacități de gândire, de simțire, de înțelegere și de comportament, atât în situații standard, cât și în situații inedite*. Am înlocuit cuvântul *abilități* cu *capacități*, primul trimitând cu precădere la însușirea de procedee, deci de ceva care ține de sintaxă mai degrabă decât de semantică, de idei. Am înlocuit *cognitivul* cu *înțelesul*, deoarece al doilea îl implică pe primul, dar nu și reciproc. Am luat în considerare patru tipuri de capacități, pentru a mă asigura că acopăr toată diversitatea prezenței în lume. Urmează acum să observăm cât de sistematic

este marginalizat, chiar ignorat înțelesul tocmai în anii de formare de pe întregul parcurs preuniversitar (denumire și ea nefericită, deoarece școala nu trebuie concepută ca o pregătire pentru universitate, ci ca o instituție educațională cu o finalitate proprie, independentă). Desigur că trebuie să avem ca repere și anumite comandamente sociale actuale. Facem educația comportamentului într-o societate globalizată? Educăm de la cea mai fragedă vârstă respectul față de ființa umană, afecțiunea față de omenesc, sentimentul de solidaritate umană, acceptarea diferenței (de sex, de naționalitate, de cetățenie, de rasă, de religie, de culoare a pielii) și neidentificarea diferenței cu adversitatea? Răspunsul este mai degrabă negativ. Chiar ieri am aflat că un elev a fost înjunghiat (la București, în fața Școlii 148). Instituția profesorului-diriginte duce la confuzie: orice părinte, orice profesor, indiferent de specialitatea sa, trebuie să fie și un educator pe toate direcțiile specificate. Ajungem și la cele două tipuri de situații: standard sau inedite. Școala eludează programatic antrenamentul comportamentului în situații noi, neprevăzute, uitându-se că lumea în care vor trăi copiii și adolescenții de azi va include tot mai multe situații în care nu se vor putea descurca aplicând ceea ce au învățat acum. Nici pentru situații standard nu îi pregătim pe tinerii de azi în mod satisfăcător. Chestiunile propuse la bacalaureat, de exemplu, sunt ilustrative, prin lipsa lor de relevanță,

pentru multe dintre deficiențele semnalate mai sus. Televiziunile au o contribuție majoră la toate aceste păcate, deoarece ele se conduc după filozofia triplei funcțiuni: a informa, a educa, a distra și, prin aceasta, ele plasează jocul în afara educației, lăsându-l confiscat de divertisment (care, după cum s-a putut vedea în noaptea de Anul Nou, a atins noi cote de o vulgaritate inimaginabilă). Dar și școala merge de multe ori pe această filozofie nefericită. Anodinel și derizoriul inundă mass-media și contaminează grav educația.

La dezbaterea din 22 ianuarie 2013, s-au prezentat și grafice cu rezultatele unor investigații statistice care ne plasează pe poziții codășe în Europa. Am apreciat faptul că proaspăt-numitul ministru al educației, Remus Pricopie, a fost prezent la întreaga desfășurare și nu s-a rezumat să spună ceva iar apoi să plece, ci a rămas să-i asculte pe toți vorbitorii și să reacționeze la intervențiile acestora.